

16. CONCLUSIONS

16. CONCLUSIONS

Sobre el Catàleg de paisatge com a instrument

El Catàleg de paisatge de les Terres de l'Ebre és un instrument amb un enorme potencial per a la planificació d'aquest territori. Estableix pautes, criteris i mesures destinades a integrar el paisatge en el planejament territorial, urbanístic i sectorial; pot orientar futures cartes del paisatge; proporcionar objectius de qualitat paisatgística i la informació paisatgística necessària en els processos d'avaluació ambiental de plans i programes, en els d'estudis d'impacte ambiental i en els estudis d'impacte i d'integració paisatgística, i pot orientar les iniciatives i projectes dels agents econòmics i socials. A més a més, pot servir de base per realitzar campanyes de sensibilització i educació.

El Catàleg orienta les polítiques paisatgístiques de les Terres de l'Ebre. A partir de la caracterització del paisatge que s'ha dut a terme en el document, el Catàleg defineix 15 objectius de qualitat paisatgística per al conjunt de les Terres de l'Ebre. També proposa un conjunt de criteris i accions adreçades als instruments de planificació territorial i sectorial, per tal de contribuir a l'assoliment dels 15 objectius de qualitat paisatgística. De la mateixa manera, per a cadascun dels 19 paisatges (unitats de paisatges) de les Terres de l'Ebre també defineix un conjunt d'objectius de qualitat paisatgística i de criteris i accions orientats a la protecció, gestió i ordenació del paisatge. Cal destacar que els objectius de qualitat paisatgística i els criteris i accions que aquest Catàleg proposa van més enllà de demandes convencionals de creació de nous espais protegits o de tractament de determinats paisatges de manera aïllada: orienten per a una política paisatgística integradora, vàlida per a tots els indrets de les Terres de l'Ebre i que, per tant, pugui ajudar a l'assoliment del benestar individual i social de la població.

El Catàleg de paisatge de les Terres de l'Ebre incidirà directament en la planificació territorial i urbanística d'aquest àmbit. El Catàleg s'ha redactat de manera simultània i coordinada amb la redacció de la revisió del Pla territorial parcial de les Terres de l'Ebre per part del Departament de Política Territorial i Obres Públiques. S'aplica, per tant, sobre el mateix àmbit territorial i aporta, al Pla, un conjunt d'objectius de qualitat i de propostes de criteris i accions orientades a la protecció, gestió i ordenació del paisatge, així com una base per a la definició de les directrius del paisatge que aquest Departament ha d'incorporar en el Pla territorial parcial. D'aquesta manera, dona compliment al que preveu la Llei de protecció, gestió i ordenació del paisatge. Alhora, pot esdevenir un document molt útil per a la Comissió Territorial d'Urbanisme de les Terres de l'Ebre.

Durant el procés de participació ciutadana han participat unes 1.400 persones procedents de tots els àmbits: consells reguladors de denominacions d'origen (DO), entitats naturalistes, centres d'estudi, cambres de comerç, institucions culturals, associacions empresarials, sindicats, plataformes territorials, tècnics de diversos nivells de l'administració pública, col·legis professionals, grups ecologistes i promotors privats, així com ciutadans a títol individual. En el procés de participació ciutadana s'han aplicat diversos instruments de participació. Es va realitzar un sondeig telefònic d'opinió (amb la participació de 811 persones), una consulta a través del web de l'Observatori del Paisatge (amb 387 aportacions), es va entrevistar en profunditat a 21 agents del paisatge, es van coordinar 5 grups de discussió amb la participació d'un total de 55 persones, i es van realitzar quatre tallers territorials i dos tallers participatius de debat, amb una participació global d'un total de 100 persones.

Sobre la diversitat paisatgística de les Terres de l'Ebre i la seva evolució històrica

Les Terres de l'Ebre està conformat per 19 unitats de paisatge (paisatges) i contribueix a l'elevada riquesa i diversitat paisatgística de Catalunya (de les més elevades del continent europeu), formada per 135 paisatges. Els 19 paisatges tenen una extensió mitjana de 285 km² i constitueixen les peces territorials bàsiques on aplicar polítiques de paisatge. Els 19 paisatges de les Terres de l'Ebre són: Costers de l'Ebre, Altiplà de la Terra Alta, Serra del Tormo, Riberes de l'Algars, Serres de Pàndols-Cavalls, Cubeta de Móra, Baix Priorat, Serra de Llaberia, Barrufemes, Burgans, Muntanyes de Tivissa-Vandellòs, Serres de Cardó-Boix, Los Ports, Plana del Baix Ebre-Montsià, Paisatge fluvial de l'Ebre, Vessants de Tivenys-Coll de l'Alba, Litoral del Baix Ebre, Serres de Montsià-Godall, Delta de l'Ebre.

Existeixen deu trets que defineixen principalment el caràcter paisatgístic de les Terres de l'Ebre. Són el **riu Ebre i les terrasses fluvials** (amb el bosc de ribera i l'estructura de canals i recs, i altres elements del patrimoni agrícola associats), el **delta de l'Ebre** (amb l'arròs i els canals de rec); les **oliveres**; la **vinya**; la **pedra en sec**; els conreus de **fruita dolça i de cítrics**; els **fons escènics** més emblemàtics (Ports, Pàndols-Cavalls, ...); els **nuclis de població singulars** (encimbellats, nuclis-camí i poblament disseminat del Delta de l'Ebre); les **construccions defensives**, i el **paisatge residencial i industrial** associat al nus d'infraestructures que creuen el territori de nord a sud i de nord-est a sud-oest (amb l'existència de nuclis urbans grans i la implantació d'indústria pesada com la química a Flix i Tortosa, i la nuclear a Ascó). A excepció d'aquest darrer element, la població ebrenca atribueix a aquests elements una gran quantitat de valors, que doten d'identitat i simbolisme els paisatges de les Terres de l'Ebre.

El paisatge actual de les Terres de l'Ebre ha evolucionat notablement respecte al de fa un segle, tot i no considerar-se com un dels territoris de la conca Mediterrània que ha experimentat una major transformació. A l'inici del segle XX pràcticament totes les masses forestals estaven sobreexplotades a causa del pastoreig o al carboneig i ocupaven menys superfície que en l'actualitat. Els conreus, i en especial l'olivera i la vinya, eren l'element principal en la configuració del paisatge, a diferència d'avui dia, que han estat superades per les masses boscoses. Les ciutats i les viles eren de dimensions reduïdes, endreçades, harmòniques, singulars, amb una disposició dels assentaments espacialment compacta (patró que, de fet, encara es manté en viles interiors de les Terres de l'Ebre i que, en conjunt, constitueix un valuós patrimoni). Les vies de comunicació eren pràcticament imperceptibles en el paisatge, amb una menor densitat que en l'actualitat i adaptades a la topografia. D'altra banda, es pot concloure que en els darrers 50 anys determinats punts de les Terres de l'Ebre (especialment a la línia de costa i al llarg de l'eix Tortosa-Amposta-l'Aldea) han estat urbanitzats notablement, ja sigui per a usos industrials o residencials, seguint una tendència comuna al conjunt de Catalunya.

Sobre els valors en paisatge

Els paisatges ebrencs tenen cada vegada més reconeixement a nivell del territori català, sobretot arran de la progressiva conscienciació de la població local els darrers anys. Les Terres de l'Ebre s'han situat definitivament en l'imaginari col·lectiu català. La singularitat més rellevant de les Terres de l'Ebre respecte altres territoris de Catalunya és la gran plana del Delta de l'Ebre, un extens territori (320 km²) històricament despoblat que, amb la construcció dels canals de la Dreta (1860) i de l'Esquerra (1912), inicià un procés d'humanització i construcció que conformen l'actual paisatge.

La població de les Terres de l'Ebre reconeix la importància del paisatge com a element imprescindible per garantir una bona qualitat de vida, així com la necessitat de preservar i ordenar els paisatges que configuren i estructuren la seva vida quotidiana. Els paisatges més reconeguts socialment són el Delta de l'Ebre, el riu Ebre i els Ports, on el contacte amb la població ebrenca és principalment amb finalitats de lleure, tot i que els qui el viuen més freqüentment és per motius laborals o per la seva activitat quotidiana.

Nombrosos espais de les Terres de l'Ebre compten amb una àmplia varietat de valors. Sovint són paisatges que han estat molt poc atesos i fins i tot ignorats, i són –o poden esdevenir–

nous paisatges de referència. Entre els valors identificats en els paisatges de les Terres de l'Ebre, n'hi ha de tipus natural, històric, estètic, social, productiu, simbòlic o espiritual.

El Delta de l'Ebre, el riu Ebre, els Ports, els paisatges de la pedra en sec en general, i els escenaris de la batalla de l'Ebre són els paisatges amb més contingut simbòlic i identitari de les Terres de l'Ebre, i els espais amb els quals la població ebrenca més s'identifica. Altres espais, com les torres de defensa (la Carrova, Sant Jordi d'Alfama, Campredó, d'en Corder, Burjassènia, Camarles,...), ermites i santuaris (Santa Madgalena de Berrús, Mare de Déu de la Fontcalda, Sant Salvador d'Horta, Sant Jeroni, Sant Miquel, ermitori de la vall de Cardó, la Pietat, Sant Blai, el Remei, Mare de Déu de la Providència, Mare de Déu del coll de l'Alba, Mare de Déu de l'Aldea,...), o determinats cims (Caro, tossal d'Engrilló, roques de Benet, agulla de Bot, puig Cavaller, mola d'Irto, la Picossa, lo Tormo, la Llana, Montalt, Creu de Santos, mola Porquera, Foradada, Torreta,...) també són referents de l'imaginari col·lectiu i molt visitats tant en dates senyalades durant tot l'any. En general, els paisatges ebrencs tenen cada vegada més arrelament en el sentiment col·lectiu a les Terres de l'Ebre.

Les Terres de l'Ebre tenen àrees de valor paisatgístic reconegut per diverses normatives catalanes i internacionals. Gairebé un 35% del territori ebrenca compta amb una figura de protecció integrada en el PEIN que garanteix la conservació dels valors naturals. Entre d'altres, destaquen: els Parcs Naturals del Delta de l'Ebre i els Ports, illes de l'Ebre, Riba-roja, Riberes de l'Algars, Pas de l'Ase, serres de Pàndols-Cavalls, Aligars-Serra Fulletera, serres de Cardó-el Boix, Serra de Llaberia, Muntanyes de Tivissa-Vandellòs, Barrancs de Sant Antoni-Lloret-la Galera, Secans del Montsià, serra de Godall, Serra del Montsià, Plana de Sant Jordi, Cap de Santes Creus.

Moltes serres de les Terres de l'Ebre representen fons escènics de gran valor visual i simbòlic, com els Ports, serres de Pàndols i Cavalls, serres de Cardó-el Boix, serra de la Fatarella, serra dels Pessells, muntanya de Santa Bàrbara, serra del Tormo, serra de Llaberia, muntanyes de Tivissa-Vandellòs i la serra del Montsià.

El territori de les Terres de l'Ebre aplega un munt d'elements i conjunts naturals i culturals que constitueixen valuoses fites visuals, així com punts de referència per a la població. Es tracta de geofomes com els Montsagres d'Horta i de Paüls, les Roques de Benet, la Mola de Catí, les gúbies del Regatxol, la Gronsa, els Estrets d'Arnes, les Moles dels Viarnets, les Roques del Duc, la Punta de l'Espardenyer i la Moleta del Molló (Ports), Roca-Blanca (Serres de Montsià-Godall), crestes de les serres de Cardó-el Boix, muntanya de Santa Bàrbara, la Moleta, l'Agulla de Bot, la Falconera, la Rocamala, i la serra del Crestall (serres de Pàndols i Cavalls), l'estret de Barrufemes, els Borjos de Tivissa, els cingles de la serra del Montalt (serra de Llaberia), la Picossa i Santa

Magdalena (Serra del Tormo); elements i conjunts monumentals com les torres de vigilància ubicades al llarg del riu i de la costa (d'entre les quals destaquen la torre de la Carrova i la Torre-castell de Sant Jordi d'Alfama), els cellers modernistes obra de Cèsar Martinell al Pinell de Brai i a Gandesa, el molí d'oli d'Ulldecona, el Castell i el Cap de la Vila de Miravet, el conjunt de la muntanya de Santa Bàrbara i el convent de Sant Salvador d'Horta, el Monestir-Balneari de Cardó i tretze ermites de la vall de Cardó (entre elles la de la Trinitat, la de l'Àngel i la de Sant Onofre o de la Columna), el Santuari de la Mare de Déu de la Fontcalda i els seus voltants, el Poble Vell de Corbera d'Ebre, la Suda i les muralles de Tortosa, el castell d'Ulldecona, l'ermita de la Pietat (Ulldecona) i l'Assut de Xerta (assut, molí, rescloses, làmina d'aigua).

Molts nuclis de població de les Terres de l'Ebre constitueixen patrons paisatgístics molt singulars. Hi destaquen els nuclis encimbellats: és el patró d'assentament urbà més valorat estèticament (nuclis de morfologia orgànica en relació amb la topografia i de perfil elevat), com ara Miravet (Cap de la Vila), Horta de Sant Joan, Arnes, Paüls i Tivissa; els nuclis-camí (que històricament han anat creixent al costat dels antics camins ramaders o lligallos), com Campredó, Lligallo del Ganguil i Lligallo del Roig; nuclis que històricament han anat creixent al voltant de les carreteres, com Aldea, el Perelló i Corbera d'Ebre; nuclis disseminats (formats a partir d'un procés de densificació del poblament disseminat), com als municipis de Deltebre i Sant Jaume d'Enveja; nuclis pesquers (d'història recent i amb façanes marítimes actualment desdibuixades pels nous edificis), com l'Ametlla de Mar, l'Ampolla, Sant Carles de la Ràpita i les Cases d'Alcanar, i nuclis amb traçat ortogonal (estructurats al voltant d'una plaça central a partir de la qual sorgeixen els carrers que adopten una estructura quadrícula), com Ulldecona, Gandesa i Xerta.

Entre els paisatges agrícoles de més valor productiu, històric i simbòlic de les Terres de l'Ebre, destaquen els monoconreus d'arròs (Delta de l'Ebre), d'olivera (Costers de l'Ebre, Litoral del Baix Ebre, i Plana del Baix Ebre-Montsià), i de fruita dolça (Cubeta de Móra), els mosaics agroforestals de la vinya (Altiplà de la Terra Alta i Baix Priorat), els d'horta i fruita dolça (Paisatge fluvial de l'Ebre) i, en general, els paisatges amb marges de pedra en sec (que recobreixen el 65% del territori de les Terres de l'Ebre). El fort impuls i dinamisme que té el conreu de la vinya al Baix Priorat i a la Terra Alta permet el manteniment d'un paisatge vitivinícola mediterrani de qualitat que és cada vegada més valorat des de tots els àmbits.

Les Terres de l'Ebre presenta nombrosos espais agrícoles d'una gran singularitat. A banda del mateix Delta, cal destacar la foia d'Ulldecona (terreny enfonsat entre dues serres amb uns patrons nítids que representen les estructures parcel·làries i els diversos tipus de conreu), les terrasses fluvials de diversos conreus de regadiu (hortes, cítrics i fruiters de regadiu) des del pas de Barrufemes

fins a Amposta, la cubeta de Mora (amb conreus principalment de fruita dolça amb colors i formes canviant al llarg de l'any), el corredor Bot-Gandesa-Corbera (plana allargassada amb un mosaic agroforestal típic de la trilogia mediterrània), els avellaners de la Fatarella (envoltant el nucli urbà), els cirerers de Paüls, els conreus en fondos d'olivera (fruiters de secà abancalats amb marges de pedra en sec als fons de barranc), els cítrics dels prats d'Alcanar i el mosaic de cereal d'Arnes (escàs en el conjunt de les Terres de l'Ebre).

Els paisatges representats en l'art a les Terres de l'Ebre han transcendit poc, en general, fora de l'àmbit ebrenc. Tot i això, destaquen alguns autors, com el pintor Pablo Ruiz Picasso, que en les seves dues estades a Horta de Sant Joan va pintar diversos paisatges que van ser donats a conèixer arreu del món i que són coneguts com paisatges picassians. Escriptors com Artur Bladé i Desumvila, Sebastià Juan Arbó o Jesús Moncada es van inspirar en el paisatge ebrenc en alguna de les seves obres, sobretot en el riu Ebre i el Delta, a la vegada que van donar a conèixer aquests paisatges fora de l'àmbit de les Terres de l'Ebre i van contribuir a l'imaginari paisatgístic actual de la població ebrenc.

A l'àmbit de les Terres de l'Ebre hi ha diversos enclavaments privilegiats per a l'observació, interpretació i educació en els valors del paisatge. Solen coincidir amb fites topogràfiques (serres, tossals, colls,...), edificacions de caràcter religiós (ermites, santuaris,...), sectors elevats dels nuclis urbans o fins i tot marges de carreteres de la xarxa viària secundària o local. Els principals miradors són: mont Caro, poblat iber del Castellet de Banyoles, cap Roig, castell d'Ulldecona, ermita de la Mare de Déu del coll de l'Alba, ermita de Sant Cristòfol, castell de la Suda, la Foradada, Mas de Barberans, ermita de Pallerols, castell de Miravet, coll del Moro i Cota 705-Monument a la Pau.

Les Terres de l'Ebre compta amb una xarxa d'itineraris paisatgístics motoritzats ben articulats, que actuen com a autèntics miradors dels paisatges quotidians, estiguin o no ordenats, i que permeten posar en valor els referents visuals i identitaris més notables. Els principals itineraris des d'on és possible contemplar i gaudir el paisatge són la carretera C-12, o eix de l'Ebre, entre Amposta i Maials; la N-420, entre Caseres i Falset; la N-340, entre Alcanar i l'Almadrava; de la Sénia a Roquetes, passant per Mas de Barberans, per la TV-3421; la TV-3454, la T-340, entre Amposta i Riumar, passant per Deltebre; del Perelló a Rasquera, per la TV-3022; d'Horta de Sant Joan a Arnes, de Riba-roja d'Ebre a Benifallet per la TV-7411, la TV-7231 i la C-43, passant per la Pobla de Massaluça, Vilalba dels Arcs, Gandesa i Pinell de Brai, i de Tivissa a la N-420, passant per la Serra d'Almos i Darmós, per les TV-3031 i TV-3032.

Les Terres de l'Ebre compta amb una xarxa d'itineraris paisatgístics no motoritzats ben articulats, que permeten interactuar amb el paisatge i els seus valors. Els principals itineraris són: Via Verda de la «Val de Zafán» (o Vies verdes de la Terra Alta i del Baix Ebre), el Camí de Sant Jaume de l'Ebre, la Via Augusta i la xarxa de senders de Gran Recorregut (GR-92, GR-192, GR-7, GR-171 i GR-99, o camí de l'Ebre):

Sobre el paisatge actual de les Terres de l'Ebre i les seves dinàmiques

Els usos del sòl predominants a les Terres de l'Ebre són actualment el forestal i l'agrícola. El bosc i la resta de vegetació forestal (màquies, brolles, prats secs, etc.) ocupen en total el 48% de la superfície. Els conreus s'estenen per un 44% del territori, mentre que l'espai urbà i periurbà ocupa, en conjunt, el 4% de la superfície de les Terres de l'Ebre. Per la seva banda, les làmines d'aigua (riu Ebre, canals, llacunes del Delta...) representen un 2% del territori.

Les dinàmiques territorials que més incideixen en la configuració del paisatge actual de les Terres de l'Ebre són la disminució de la superfície agrària (condicionada a l'evolució dels mercats agraris i a l'envelliment de la població agrícola), els canvis de tipus de conreu (motivat per la introducció de nous sistemes de regadiu i pels preus de mercat), la urbanització del litoral, la construcció de parcs eòlics i la construcció d'infraestructures de mobilitat. El paisatge agrari es veu sotmès a canvis provocats per l'evolució dels rendiments econòmics dels conreus, en bona part condicionats per l'evolució de la política de subvencions establerta per la Política Agrària Comuna (PAC). També l'envelliment de la població dedicada a l'agricultura i la ramaderia i un relleu generacional gairebé inexistent pot conduir a una pèrdua del tradicional paisatge agrícola en favor de la uniformitat paisatgística i de la implantació d'altres usos no agrícoles. La introducció de nous sistemes de regadiu, o l'expansió dels actuals, així com l'evolució dels preus de mercat dels diferents productes agrícoles, han motivat els canvis de conreu, especialment a l'interior de les Terres de l'Ebre, amb noves plantacions de vinya i fruita dolça, així com també al sud amb noves plantacions de cítric. La possibilitat de creixement de les urbanitzacions i edificacions aïllades del litoral també pot suposar la pèrdua dels pocs conreus d'olivera (al litoral del Baix Ebre) i de cítric (al litoral del sud de les Cases d'Alcanar) que encara s'estenen fins a primera línia de costa. Per altra banda, l'existència de projectes de parcs eòlics arreu de les Terres de l'Ebre, especialment a l'Altiplà de la Terra Alta, modificaran diversos *skylines* que conformen les serres. Finalment, la densificació del corredor d'infraestructures de l'AP-7 i el tren, i el desdoblament de l'eix de l'Ebre (C-12), podria contribuir a un empobriment progressiu de la qualitat del paisatge de les Terres de l'Ebre.

Tenint en compte les dinàmiques més immediates, en les darreres dues dècades el territori de les Terres de l'Ebre s'ha mantingut relativament estable, ja que entre 1992 i 2002 aquest territori conserva el mateix ús del sòl en un 82,9% (274.537,7 ha) del territori. Han patit algun canvi d'ús del sòl, per tant, el 17'1% del territori (unes 56.567,9 ha). Entre aquestes dinàmiques destaquen l'abandonament de conreus, amb un 5,4% (17.816,8 ha), que sobretot s'ha donat en els sectors més inaccessibles i amb majors pendents, i el canvi d'ús agrícola (17.251 ha) que, per contra, s'ha localitzat en terrenys planers i més ben comunicats. Per altra banda, s'ha produït el pas de massa forestal a noves superfícies de conreu en un 3% (9.940,3 ha) del conjunt, sobretot en indrets més o menys planers on s'han plantat conreus amb expectatives de bons preus de mercat, com ara la vinya a la Terra Alta. Els efectes paisatgístics dels incendis forestals queden referenciats amb el pas de superfície forestal arbrada a no arbrada; en aquest sentit, aquesta dinàmica ha afectat a un 3,1% (10.298,1 ha) del total del territori ebrenc.

Els canvis produïts entre 1992 i 2002, però, no van ser homogenis en tot el territori, ja que els canvis més dinàmics van ser als territoris de l'interior de les Terres de l'Ebre. Així, per exemple, l'Altiplà de la Terra Alta, la unitat de paisatge més dinàmica, va experimentar canvis d'usos del sòl en un 40,4% (11.955,9 ha) de la superfície (a causa de l'augment del conreu de la vinya, bé recuperant antics conreus que ja s'havien convertit en bosquines, bé substituint altres conreus, sobretot ametllers), mentre que el Delta de l'Ebre, la unitat de paisatge més estable, només va veure canvis en un 2'7% (827,5 ha) de la seva superfície.

Durant les dues darreres dècades, el procés urbanitzador en el conjunt del territori ebrenc ha estat escàs i s'ha localitzat bàsicament al sector litoral i de les terrasses fluvials del tram final de l'Ebre. En aquest sentit, un 0'4% (1.261,7 ha) del territori ebrenc va ser urbanitzat en el període comprès entre 1992 i 2002.

Els paisatges litorals i els paisatges fluvials de l'Ebre es caracteritzen per tenir un espai urbanitzat a primera línia de la costa i infraestructures de mobilitat. El turisme i la urbanització del litoral han estat el motor de transformació de la façana costanera, tot constituint un sistema d'infraestructures dens (autopista AP-7, N-340, corredor Mediterrani, entre d'altres), així com la dispersió d'indústries i d'assentaments urbans en el territori. Constitueixen la part de les Terres de l'Ebre amb una major fragmentació paisatgística. Tot i tractar-se d'una estreta línia del territori, la urbanització al litoral s'ha produït d'una manera dispersa i seguint uns patrons constructius totalment deslligats del caràcter que presenta el paisatge litoral de cada tram de costa. No obstant això, el litoral presenta construccions vinculades a l'activitat marítima, com fars, cases de pescadors, embarcacions tradicionals, pràctiques ancestrals com les arts de pesca, contes, rondalles, etc. que constitueixen un patrimoni potencialment valoritzable.

El Pla Director Urbanístic del Sistema Costaner (PDUSC) ha aconseguit posar en valor diversos espais naturals litorals que estan aïllats. Per la seva fragilitat, es consideren d'especial interès les terrasses fluvials de l'entorn dels nuclis urbans de Tortosa i Amposta; i els sectors litorals entre cala Sant Jordi i barranc de Sant Jordi, entre platja Xelin i barranc del Torrent del Pi, i entre barranc de Santes Creus i Barranc de l'Estany (Ametlla de Mar.); la platja de Santa Llúcia i la punta de la Buena-cap Roig (Perelló); el Baconer, des de cala Maria fins a punta de Pinyana i Ampollamar, zona de contacte litoral continental i litoral deltaic (Ampolla), i el sector entre Solimar i Selma (Alcanar).

D'altra banda, hi ha diversos espais on és prioritària la seva adequació paisatgística, com ara a les perifèries de la conurbació Tortosa-Roquetes-Jesús, de l'Aldea, d'Amposta, de Sant Carles de la Ràpita, de Deltebre, d'Alcanar i de les Cases d'Alcanar, i en menor mesura a les perifèries de les poblacions de l'Ametlla de Mar, Ulldecona, la Sénia, Móra d'Ebre o Santa Bàrbara, així com, en general, al llarg dels eixos de comunicació del litoral conformats per la C-42, l'AP-7, la N-340 i la C-12 entre Tortosa i Amposta, i també a la vora dels assentaments urbans del litoral continental, des de l'Ametlla de Mar fins a l'Ampolla i des de Sant Carles de la Ràpita fins Alcanar.

Finalment, cal actuar amb l'objectiu de millorar i reintegrar paisatgísticament àrees com el polígon Catalunya Sud, a la sortida de l'Aldea per la C-42, el polígon industrial de Campredó, els polígons industrials i terciaris (Tosses i Oriola) a Amposta, el polígon de la indústria de la fusta de la Sénia, el polígon industrial de l'Ametlla de Mar, el polígon electroquímic de Flix, els polígons terciaris de l'accés a Tortosa per la C-42, l'abocador de RSU de Tivissa i el complex nuclear d'Ascó.

L'evolució de l'activitat agrària tradicional de secà cap a una de més intensiva i de regadiu, ha transformat els paisatges agraris sovint sense mantenir l'estructura paisatgística preexistent, especialment les noves plantacions de cítrics a la plana del Baix Ebre-Montsià i a les Serres de Montsià-Godall, de fruita dolça a la Cubeta de Móra, o de vinya a l'Altiplà de la Terra Alta o al Baix Priorat, on en general no es preserven les antigues estructures de marges, camins o construccions de pedra seca.

A les unitats de paisatge del Delta de l'Ebre, Burgans, Litoral del Baix Ebre, i Paisatge fluvial de l'Ebre, els espais agraris i forestals acullen un conjunt ampli i molt divers d'edificacions aïllades, des de casetes tradicionals fins a moderns coberts per guardar la maquinària o naus, que han utilitzat materials amb criteris de baixa qualitat estètica, que no responen a les edificacions tipus del lloc on estan implantades. La cultura ebrenca de tenir una caseta al camp que originàriament servia com a allotjament en època de treballs intensius als conreus i que amb els anys han passat a ser espais d'oci per als caps de setmana o les vacances, ha implicat la rehabilitació de molts masos i casetes de camp, amb tipologies, volumetries, cromatismes, etc., totalment heterogenis. Aquest fet està provocant l'aparició d'impactes puntuals, però molt repetits, arreu del territori ebrenca,

especialment a les planes litorals, al delta de l'Ebre, i als vessants assolellats de les serralades prelitorals.

Els accessos als principals nuclis urbans de les Terres de l'Ebre conformen paisatges desendreçats, sovint banals, caracteritzats per la manca de coherència pel que fa a tipologies constructives i que no afavoreixen el manteniment del caràcter propi de l'entrada als nuclis. Les principals poblacions que mostren aquest fenomen són: conurbació Tortosa-Roquetes-Jesús, l'Aldea, Amposta, Sant Carles de la Ràpita, Deltebre i Alcanar, i en menor mesura, poblacions com l'Ametlla de Mar, Ulldecona, la Sénia, Móra d'Ebre o Santa Bàrbara.

El canvi climàtic és una de les dinàmiques globals que pot influenciar en l'evolució del paisatge. A banda de l'afectació a la biodiversitat, que en termes globals tot apunta que aquesta patirà una reducció a la llarga, l'efecte més directe del canvi climàtic en el futur al territori de les Terres de l'Ebre és el procés de regressió que pot patir el Delta (que a més es veu agreujat per un procés de subsidència per la falta d'aportació de sediments), que afectaria sobretot els cultius i transformaria el paisatge en general.

Sobre els paisatges que, per la seva singularitat, heterogeneïtat o complexitat en la seva gestió, requereixen una atenció especial

El riu Ebre és l'eix vertebrador de les Terres de l'Ebre, proporciona aigua per als nuclis urbans i les activitats econòmiques (agricultura, indústria i serveis) i constitueix un símbol paisatgístic de primer ordre per a la població de les Terres de l'Ebre. Calen, sobretot, mesures per augmentar els seus valors paisatgístics, promoure una xarxa patrimonial vinculada al riu, recuperar les façanes fluvials i la seva navegabilitat, i reforçar el factor identitari, de vincle social i cultural amb el riu.

A la plana del Baix Ebre i Montsià predomina, de manera homogènia, el cultiu de l'olivera. És un paisatge encara rentable, representatiu del valor agrari i cultural, i on l'olivera constitueix el veritable element simbòlic. Són necessàries, sobretot, mesures per valorar els paisatges configurats per l'olivera, impulsar nous usos relacionats amb aquest cultiu juntament amb una producció de qualitat, promoure una xarxa patrimonial d'oliveres històriques i preservar el paisatge rural construït associat a aquest paisatge.

Els paisatges de la pedra en sec cobreixen el 65% de les Terres de l'Ebre i estan estretament vinculats a les oliveres, als ametllers i a la vinya. Calen mesures, sobretot, per potenciar la consolidació d'aquest paisatge dinàmic amb pagesos i ramaders, preservar el ric patrimoni conreat i construït, i fer que la productivitat sigui compatible amb la preservació i valorització dels trets d'aquest paisatge.

Els paisatges que van ser escenari històric de la batalla de l'Ebre formen part cada cop més de l'imaginari col·lectiu de la població de les Terres de l'Ebre. Cal, sobretot, un projecte integral de recuperació del camp de batalla, basat en la preservació i interpretació paisatgística, a partir de crear i potenciar itineraris i miradors, ampliar la recerca en l'anàlisi del paisatge històric, vincular el paisatge de la batalla de l'Ebre amb altres experiències de posada en valor d'espais històrics de batalles, tant a nivell europeu com mundial, i revaloritzar, així com adequar i difondre els paisatges per al seu ús pedagògic i turístic.

Sobre els objectius de qualitat per als paisatges de les Terres de l'Ebre

Els objectius de qualitat paisatgística formulats per a les Terres de l'Ebre són els següents:

- 1) Uns assentaments urbans amb un creixement ordenat, respectuós amb la seva singularitat, amb perímetres nítids, dimensionat d'acord amb les necessitats reals i que no comprometi el caràcter agrari dels espais circumdants.
- 2) Unes urbanitzacions endreçades i dotades d'elements de qualitat paisatgística.
- 3) Uns paisatges litorals gestionats integralment, amb unes intervencions dirigides a dotar-los de qualitat i de noves identitats, a la vegada que se'n millori l'accessibilitat per al gaudi i l'ús social amb respecte vers els valors naturals i estètics que contenen.
- 4) Uns paisatges naturals ben conservats, amb qualitat paisatgística, i que compaginin l'activitat agropecuària, l'extracció de recursos naturals i l'ús turístic i de gaudi.
- 5) Uns assentaments disseminats amb unes construccions aïllades (masos, magatzems agrícoles, granges, coberts d'eines, etc.) vinculats a la viabilitat de les explotacions agràries.
- 6) Unes infraestructures lineals (xarxa viària i ferroviària, conduccions de gas i d'electricitat...) integrades paisatgísticament i que no malmetin la continuïtat paisatgística i social del territori.

7) Uns espais periurbans que aportin nous elements d'interès en el paisatge, i amb uns accessos als nuclis urbans ordenats paisatgísticament

8) Unes àrees especialitzades (industrials, logístiques, comercials, de producció d'energia, de tractament o abocament de residus,...) ubicades en zones visuals no preferents o notòries i dissenyades (o redissenyades) tenint en compte la integració a l'entorn de les façanes que confronten amb el sòl no urbanitzable o amb la xarxa viària.

9) Uns parcs eòlics i fotovoltaics planificats amb visió de conjunt a escala regional i disposats en el paisatge en relació amb els seus elements configuradors.

10) Uns fons escènics de qualitat que mantinguin els referents visuals i identitaris de les Terres de l'Ebre.

11) Una xarxa de miradors i itineraris paisatgístics que posin en valor les panoràmiques més rellevants i permetin interactuar amb la diversitat i els matisos dels diferents paisatges de les Terres de l'Ebre.

12) Uns paisatges dels entorns fluvials, urbans i naturals del riu Ebre, de la resta de rius ebrencs, i del conjunt de barrancs i rieres, que conservin els seus valors i siguin accessibles per a activitats de gaudi respectuós.

13) Un paisatge del Delta de l'Ebre vinculat a la conservació, gestió i revalorització del conreu de l'arròs, de la xarxa de camins, canals i recs, del patrimoni arquitectònic, així com altres valors naturals, històrics, estètics i simbòlics que aquest espai conté.

14) Un paisatge de la pedra seca conformat per conreus d'olivera, vinya i ametller, exemples vius de paisatges de secà mediterranis.

15) Una arquitectura vinculada als paisatges de secà i de regadiu tradicional, a les construccions defensives i a les construccions religioses, dotant-los d'un contingut i significació territorial i paisatgística.